

רקמה בארץ ישראל (חלק ב')

Embroidery in Eretz Israel (part 2)

שבט התשפ"ה • 2/2025 • 1181



במתכונת קהילתית, המאפשרת ליוצרות להציף בדרכן את נרטיב העלייה והקליטה לישראל ולחשוף את הרקמה האתיופית לציבור הישראלי.

בקהילת 'ביתא ישראל' באתיופיה עסקו היהודים בנפחות, קדרות וטקסטיל. לבוש רקום שיקף הייררכייה דתית חברתית. נשים וגברים היו אמונים על מלאכת הרקמה, אך לרוב רקמו נשים אחרי חתונתן.

במסע הקהילה האתיופית לישראל רקמו גברים על פיסות בד מוטיבים של סיפורי התנ"ך לצד טקסים של הכנת קפה ולחם, הדלקת נרות וקידוש, שהורכבו לשטיח קיר אומנותי בשנת 1980.

צבעי הרקמה האתיופית הם צבעי יסוד רוויים, ובעיקר ירוק, צהוב, אדום, שחור ולבן. לצבעים משמעותיות סימבוליות, כמו אושר והגנה, מלכות, חיות, תקווה ומוות. דימוי האריה הוא סמל לקהילת ביתא ישראל, הרואים את עצמם כצאצאי שבט יהודה. האריה נוכח במוצרים רקומים כאות למסורת העברית וכסמל להתגברות על קשיי מסע העלייה המפרך.

כיום הנשים בעמותות רוקמות מוצרי יודאיקה, כיסויים לחלות, מזוזות, כיפות ואף מפות ותליונים. נרקמים גם אובייקטים אומנותיים לתערוכות ולאוספי אומנות.

יובל עיוני

חוקרת תרבות טקסטיל בישראל

מעטפת היום הראשון - דפים לרקמה אומנותית, בצלאל 1945

דפים לרקמה אומנותית, בעריכת מרדכי ארדון-ברונשטיין, הוצאת 'בצלאל' בית הספר לאומנות ולאומנות והסדרות עולמית לנשים ציוניות ויצ"ו ירושלים, 1945.

בעיצוב המעטפה דימויים מחוברת לימוד רקמה, שנכללה בתוכנית הלימודים של 'בצלאל החדש' בירושלים בשנת 1945. החוברת כללה הוראות לרקמת תכי יסוד, עיצוב אותיות עבריות רקומות ומוטיבים של רקמה מסורתית עממית, שהועתקו מאוסף 'בית הנכות, בצלאל', בהשראת רקמות עממיות תימניות, בוכריות ופרסיות.

עיצוב בולים, מעטפה וחותמת
אסנת אשל

Stamps, FDC & Cancellation Design:
Osnat Eshel



רקמה היא יצירת דימויים בעזרת מחט וחוטים השזורים יחדיו במבנה הבד. היא חלק מרפרטואר רחב של חפצי תרבות קדומה, מסורתית ואף אומנותית עכשווית. לכל תרבות מאפיינים ייחודיים של רקמה, אך תכים ומוטיבים נדדו בעולם, והם משותפים לכל התרבויות. בתרבות הערבית בישראל רקמו נשים פריטי לבוש, המעידים על מיומנות ומסורת, ביטוי אישי וזהות קבוצתית. בין חפצי היודאיקה מקום של כבוד לרקמה, כמו פרוכת רקומה לארון הקודש, מעיל לספר תורה, תיק לטלית וכיסוי למזוזה. ביישוב היהודי בארץ ישראל שמרו ברכות רקומות על קשר עם יהודי התפוצות. תלמידות 'בצלאל' למדו רקמה כאומנות שימושית, ועם הקמת המדינה סומנה הרקמה העממית כאות להתחדשות התרבות העברית בישראל. כיום מתקיימת בקהילות המגוונות בישראל תרבות עשירה של רקמה כפעולה אומנותית וכביטוי לזהות אישית או נרטיב קהילתי ייחודי.

רקמה בדואית

רקמת המדבר, לקייה

רקמה בדואית היא פרקטיקה עממית וביטוי חומרי של מסורת ושייכות משפחתית. פריטים רקומים היו חלק מנדוניית הכלה, ובראשם השמלה, הרקומה בחוטים ובצבעים טבעיים על בדי צמר פשתן או כותנה, העשויים בעבודת יד. בחזית השמלה נרקמה ליבית - משבצת רקומה עשירה סביב פתח הצוואר ומעל החזה.

תכי הרקמה ומשמעותם הסמלית הועברו בין דורות של נשים, וילדים אף למדו את יסודות החשבון בספירת חוטים ובתכנון מוטיבים לרקמה. מבין תכי הרקמה הבדואית בולט תך רקמת הצלבים, שהוא קל ללימוד ומתאים למבנה האריג. הרקמה בנויה מדימויים וצבעים סימבוליים: עץ ברוש הוא סמל לעץ החיים; פרחים וצמחים כמו חיטה מסמלים צמיחה ושפע; ומשמעות דימוי הגמל - סבלנות וכוח. על פי המסורת, רקמה באדום מתאימה לנשים נשואות ומסמלת אהבה ואושר. רווקות ירקמו בירוק וסגול, ואלמנות - רקמה כחולה. הרקמה מאפשרת לאישה הבדואית ביטוי עצמי של צבע יופי שמעבר לחיי היומיום. כדי לשמור על מסורת הרקמה רוקמות הנשים בעמותה בלקייה דגמים מסורתיים על גבי מוצרים שימושיים עכשוויים, כמו כריות, תיקים, מפות, ומוצרי נייר.

רקמה אתיופית

רקמה: טגנהו סיסאי, "רוקמות", שדרות

הרקמה היא פרקטיקה אומנותית בקרב היהודים יוצאי אתיופיה בישראל. קבוצות של רוקמות, כעמותת 'אלמז', 'רוקמות' בשדרות ומרכז 'אהטה' בקריית גת, פועלות

Embroidery in Eretz Israel (part 2)

Embroidery is the creation of images using a needle and threads intertwined within the fabric's structure. It is part of a wide repertoire of objects spanning ancient, traditional, and even contemporary artistic cultures. Each culture has unique characteristics of embroidery, yet stitches and motifs have traveled across the world and are shared among cultures. In Arab culture in Israel, women embroidered garments that reflected skill, tradition, personal expression, and group identity. Among Judaica artifacts, embroidery holds a place of honor, such as embroidered Torah Ark curtains, Torah covers, tallit bags, and mezuzah covers. In the Jewish community of the Land of Israel, embroidered blessings helped to maintain ties with the Jewish diaspora. Students at Bezalel Academy learned embroidery as an applied art, and after the establishment of the state, folk embroidery became a symbol of the renewal of Hebrew culture in Israel. Today, diverse communities in Israel sustain a rich culture of embroidery as both an artistic act and a means of expressing personal identity or unique community narratives.

Bedouin Embroidery

Desert Embroidery, Lakiya

Bedouin embroidery is a folk practice and a material expression of tradition and belonging to family. Embroidered items were part of a bride's dowry, most notably the dress, embroidered with natural-colored threads on wool, linen, or cotton fabrics. At the front of the dress, a richly embroidered chest panel surrounded the neckline and upper chest.

The stitches and their symbolic meanings were passed down through generations of women, with children even learning basic arithmetic by counting threads and planning embroidery motifs. Among the prominent stitches in Bedouin embroidery is the cross-stitch, which is easy to learn and well-suited to fabric structures.

The embroidery is composed of symbolic images and colors: the cypress tree symbolizes the tree of life; flowers and plants such as wheat represent growth and abundance; and the camel symbolizes patience and strength. According to tradition, red embroidery is suitable for married women and symbolizes love and happiness. Single women embroidered in green and purple, while widows used blue. Embroidery allowed Bedouin women to express beauty and color beyond everyday life. To preserve the tradition, women in the Lakiya organization embroider traditional designs onto contemporary, practical items such as pillows, bags, tablecloths, and paper products.

Ethiopian Embroidery

Embroidery: Tagenehu Sissay, Rokmot, Sderot
Embroidery is an artistic practice among Ethiopian Jews in Israel. Groups of embroiderers, such as the "Almaz" organization, "Rokmot" in Sderot, and the "Ahata" Center in Kiryat Gat, operate within a community framework that enables creators to present their narratives of immigration and integration into Israel while introducing Ethiopian embroidery to the Israeli public.

In the Beta Israel community in Ethiopia, Jews engaged

חוממת אירוע להופעת הכול SPECIAL CANCELLATION



in crafts such as blacksmithing, pottery, and textiles. Embroidered clothing reflected religious and social hierarchy. Both men and women engaged in embroidery, though women usually embroidered after marriage.

During the community's journey to Israel, men embroidered biblical motifs alongside depictions of coffee and bread-making ceremonies, candle lighting, and Kiddush, which were incorporated into an artistic wall hanging in 1980.

The colors of Ethiopian embroidery are vibrant primary hues, primarily green, yellow, red, black, and white. These colors carry symbolic meanings such as happiness and protection, royalty, vitality, hope, and death. The lion is a symbol of the Beta Israel community, who regard themselves as descendants of the Tribe of Judah. The lion appears in embroidered products as a sign of Hebrew tradition and as a symbol of overcoming the hardships of the arduous immigration journey.

Today, women in these organizations embroider Judaica items such as challah covers, mezuzah cases, kippot, tablecloths, and pendants. Artistic objects are also embroidered for exhibitions and art collections.

Yuval Etzioni

Researcher of Textile Culture in Israel

* * *

First Day Cover - Artistic Embroidery Sheets, Bezalel, 1945

Artistic Embroidery Sheets, edited by Mordecai Ardon Bronstein. Published by Bezalel School of Art and WIZO Jerusalem, 1945.

The FDC features images from the embroidery instruction booklet that was part of the 1945 curriculum at the "New Bezalel" in Jerusalem. The booklet included instructions for making basic embroidery stitches, how to embroider Hebrew letters and traditional embroidered motifs that were adapted from the Bezalel collection, inspired by traditional Yemenite, Bukharan and Persian embroideries.

השירות הבולאי - טל: 076-8873933

שד' הרכס 21, מודיעין 7178390

The Israel Philatelic Service - Tel: 972-76-8873933

Sderot HaReches 21, Modi'in 7178390

www.israelpost.co.il * e-mail: philserv@postil.com

הנפקה: פברואר 2025 February

מידת הבולים (מ"מ): ר 30 / ג 40 H

לוחות: 1286, 1287

בולים בגיליון: 10

שבילים בגיליון: 5

שיטת הדפסה: אופסט Offset

סימון אבטחה: מיקרוטקסט Microtext

דפוס: AKD קרואטיה